

Чланак примљен 18. октобра 2021.
Чланак прихваћен 4. новембра 2021.

Марија Симоновић*

докторски кандидат и истраживач сарадник
Универзитет уметности у Београду
Факултет музичке уметности
Катедра за музикологију

Музика и уметност у обликовању европског културног идентитета

Национална научна конференција са међународним учешћем, под називом *Музика и уметност у обликовању европског културног идентитета (Music and Art in the Shaping of the European Cultural Identity)*, организована је као важан сегмент и централни догађај Жан монне модула (*Jean Monnet Module Music and Art in the Shaping of the European Cultural Identity*), који реализује тим професора са Катедре за музикологију Факултета музичке уметности и других Факултета Универзитета уметности у Београду. Важно је поменути да је Катедра за музикологију, имајући свест о проблематици глобалне медицинске кризе изазване пандемијом корона вируса, те о неизвесном присуству иностраних учесника, организовала и спровела одржавање скупа, 8. и 9. априла 2021. године, у виртуелном простору.

Такође, требало би истаћи и идеју Катедре, значајну на више нивоа и у више праваца у научно-културолошком смислу, да се овај значајан пројекат, под покровитељством Еразмус+ програма, повеже са националним пројектом Катедре који се односи на објављивање опсежне монографије о историји српске музике на енглеском језику. Другим речима, негујући тежњу ка сталном ширењу и (преи)испитивању перспектива, знања, образовања, Катедра за музикологију је стала на становиште да је поред текстова домаћих аутора значајно укључити у монографију и прилоге страних музиколога о одабраним појавама из историје српске музике и њеној рецепцији у иностранству. У том смислу, требало би нагласити да су на овој конференцији представљене, у сажетој форми, управо те истраживачке/тематске области страних аутора које су планиране као прилози монографији о историји српске музике.

Захваљујући домаћим и страним учесницима/професорима – музиколозима, теоретичарима, истраживачима српске, као и европске музике, књижевности, визуелних уметности, који су из различитих (дисциплинарних, научних, историјских, географских,

---

* Ауторкина контакт адреса: radovanovicmarija91@gmail.com

методолошких) углова сагледавали специфичности односа европског културног идентитета и српских уметничких пракси, конференција је, поред интердисциплинарног, попримила карактер и интеркултуралног дијалога. Наиме, оно што је заједничко језгро које уједињује те различите (методолошке, теоријске, дисциплинарне) приступе и из којег се они гранају, јесте расветљавање ‘европских координата’ у вези са изабраним појавама или феноменима из историје српске музике, као и препознавање *тачака сагласја* између европских композиционих пракси и ‘аутохтоне’ праксе српских композитора.

У том смислу, истраживању појединачних композиторских поетика и естетика (постављених у одговарајући европски контекст) посвећени су радови музиколога: др Марије Масникосе и др Соње Маринковић. Марија Масникоса представила је рад под називом *Конструктивизам у служби експресије: „Хаос” Јосипа Славенског као студија случаја* (Constructivism in the Service of Expression: *Chaos* by Josip Slavenski as a Case Study). Ауторка разматра дело *Хаос* југословенског композитора Јосипа Славенског, у којем је кондензовано искуство европског међуратног експресионизма. Анализом ове композиције, Масникоса показује како је Славенски, користећи средства ‘хладне комбинаторике бројева’, постигао чисту еруптивну снагу дела, а потом указује на *тачке сагласја* између европског музичког експресионизма и аутентично модерног и истраживачког стваралачког става композитора. Соња Маринковић у истраживању под називом *Одређени аспекти аналитичког приступа Руковетима Стевана Мокрањца* (Some Aspects of Analytical Approach to Stevan Mokranjac's *Rukoveti / Garlands*) разматра *руковети* као идентитетски жанр српске музике. Тачније, након критичког сагледавања хетерогених аналитичких приказа наведених дела Стевана Мокрањца, ауторка, на примеру Пете руковети, нуди специфичну аналитичку методу, неопходну за тумачење и разумевање датих композиција, која се фокусира на принцип *руковеданја*, односно, „кључни композициони принцип, када је реч о *руковетима* као жанру”.

Теме које се односе на српске и друге европске црквене праксе, те хришћански православни идентитет у Србији, представљене су и разматране из различитих углова домаћих и страних аутора. Светлана Кујумџијева (Svetlana Kujumdžijeva), са Универзитета у Софији, у свом раду *На раскрићу традиција: манускрипти са бугарским и српским црквеним појањима (из периода од XIV до XVI века) / On the Crossroads of Traditions: Manuscripts with Bulgarian and Serbian Chants (Based on the Sources from the 14th Through the 16th Centuries)*, на основу аналитичког приступа манускриптима који потичу из периода од XIV до XVI века, а који се тичу српских и бугарских црквених пракси, бави се пореклом песама, контекстом њиховог појављивања, дистрибуцијом и, уопште, контекстуализацијом бугарског и српског певања као културног феномена у историји византијско-словенске музике тог доба. С друге стране, музиколози др Ивана Перковић, др Марина Марковић и Милица Петровић, у раду *Музика и хришћански православни верски идентитет у Србији између 1989. и 2021. године сагледани кроз парадигму „веровања/припадања”. Технике визуализације и базични музиколошки подаци* (Music and Christian Orthodox Religious Identity in Serbia between 1989 and 2021 Seen Through the “Believing/Belonging” Paradigm. Visualization Techniques and Underlying Musicological Data), представиле су иновативно и у домаћој музикологији не толико распрострањено истраживање о дигиталној музикологији и техникама визуализације. Тачније, ауторке у овом истраживању, на основи парадигме

‘веровања и припадања’ социолога религије Грејс Дејви (Grace Davie) и примена техника визуализације (Voyant, Tableau) на одређене музиколошке податке, истражују и дају нова сазнања о односу између хришћанског православља и идентитета у српској музици у периоду крајем XX и у првим деценијама XXI века.

Разматрању савремених и актуелних вокалних, вокално-инструменталних и оперских композиција аутора који делују у Србији, али и иностранству, приступиле су др Ана Стефановић и др Јелена Новак. Рад Ане Стефановић *Српска соло песма као афективна монодија* (Serbian Solo Song as an Affective Monody), истражује особен монодијски тип српске соло песме у композицијама XX и XXI века. Сматрајући да ове песме успостављају генеричке односе са, с једне стране, дубоким слојевима вокалне музичке традиције, са оним што се односи на мит – ритуал, а, с друге стране, са историјском реevaluацијом *affeto* стила монодије XVII века, ауторка истражује артикулацију овог генеричког архетипа вокалне музике у (нај)новијим достигнућима српских композитора. Јелена Новак – музиколог, музички теоретичар, музички критичар Универзитета у Лисабону, у раду презентованом на конференцији, *Културална историја савремене опере: Србија као студија случаја* (The Cultural History of Contemporary Opera: Serbia as a Case Study), преиспитује различите приступе српској савременој опери у циљу изналажења (мрежних) трајекторија које српске оперске композиције могу повезати са оним што су оперска остварења другде у Европи, а и ван ње.

Иностранци музиколози, попут др Леона Стефаније (Leon Stefaniја), Универзитет у Љубљани и др Лауре Емери (Laura Emmery), Emory College of Arts and Sciences (САД), усмерили су своја истраживања на испитивање рецепције српске музике у иностранству. Леон Стефанија у презентацији под називом *Шта је српска музика у Словенији?* (What is Serbian Music in Slovenia?) даје приказ српских музичких пракси присутних у Словенији од 1991. године, указује на њихове особености, те истражује однос између музичког ‘пејзажа’ Словеније и српских уметничких/музичких пракси. Говорећи о рецепцији музике српских композитора у САД-у, Лаура Емери, у студији под називом *Рецепција српских композитора емиграната у Сједињеним Америчким Државама* (Reception of Serbian Emigre Composers in the United States), указује на које су начине српски композитори попут Александре Вребалов, Милице Параносић, Наташе Богојевић, Милоша Раичковића и осталих, допринели (позитивној) рецепцији српске музике у Америци, на њихове јединствене начине интеграције у америчко мултикултурално друштво, те укупан утисак који су оставили на америчку музичку и уметничку сцену.

Модернистички идентитет композиционих пракси у Београду 60-их година XX века разматран је из перспектива српског и пољског музиколога, односно, др Тијане Поповић Млађеновић и др Ивоне Линдстед (Iwona Lindstedt). Тијана Поповић Млађеновић у раду под називом *Модернистички идентитет београдске музичке средине 1960-их. „Медитације”, „Силуете” и „Сигогис” Петра Озгијана* (The Modernist Identity of Belgrade’s Musical Environment of the 1960s. Petar Osgian’s *Meditations, Silhouettes and Sygogis*) указује, пре свега, на симултаност композиторских пракси у Београду 60-их година XX века и модернистичких трендова у европској музици, истичући оригиналност и аутономност српског модернистичког идентитета. У том смислу, Т. Поповић Млађеновић помиње ауторе попут Владана Радовановића, Петра Озгијана, Берислава Поповића и друге,

као композиторе који су стварали своја дела користећи авангардна изражајна средства, истовремено инсистирајући на експресивним и комуникативним функцијама музичког језика као *raison d'être* њихове креативне поетике и иманентним карактеристикама њиховог уметничког језика. Тако, ауторка о наведеним аспектима говори на примеру наведених дела Петра Озгијана. С друге стране, у студији под називом *Рајко Максимовић и 'пољска школа'*: *Три Хаику, студија случаја*, (Rajko Maksimović and the 'Polish School': A Case-Study of *Three Haiku*) Ивана Линдстед испитује како су утицаји 'пољске школе' допринели обликовању дела Рајка Максимовића из 60-их година двадесетог века, прецизније, како је креативна рецепција 'пољске школе' провоцирала изразито индивидуални карактер његове композиције *Три Хаику*.

У истој научно-истраживачкој равни, само у смислу предмета истраживања за неколико тачака/деценија удаљени, налазе се конференцијски радови музиколога др Иване Петковић Лозо и др Иване Миладиновић Прице који су посвећени истраживању српског музичког идентитета 80-их и 90-их година XX века. Презентација музиколога др Иване Петковић Лозо, под називом *Диптих еидетских слика и акустички есеј о времену*. „Пут за Дамаск” и „Први источни сан” *Иване Стефановић* (A Diptych of Eidetic Imagery and an Acoustic Essay on Time. *The Road to Damascus and The First Eastern Dream* by Ivana Stefanović), у фокус ставља два дела српске композиторке Иване Стефановић: њену путописну прозу *Пут за Дамаск* и пејзаж за траку *Први источни сан*. Та дела посматра као комплементарна 'документа' о очуваној стварности: као (писана и звучна) сведочанства о коегзистенцији спољашње буке и унутрашње тишине, духовног живота и вечног простора. Ивана Миладиновић Прица представила је рад под називом *Изван поделе: Фестивал Друга нова музика у Београду (1984–1986) / Beyond the Divide: The Different New Music Festival in Belgrade (1984–1986)*, у којем истражује фестивал (*Друге нове музике*) младе генерације београдских композитора, његове специфичности и програмску концепцију, као и културно и друштвено окружење које је провоцирало настанак тог фестивала.

Музиколози др Драгана Стојановић-Новичић и др Биљана Лековић бавиле су се професионалним стваралачким опусима српских аутора, то јест, њиховим поетикама и естетикама постављеним у одговарајући европски контекст. Тема проучавања Драгане Стојановић-Новичић, *Властимир Перичић, српски композитор и музички теоретичар: у оквирима света тоналности* (Vlastimir Perićić, Serbian Composer and Music Theorist: The World of Tonality as a Frame), односи се на лоцирање европских координата у композиционом опусу Властимира Перичића. Разматрајући његов композициони и теоријски опус, Стојановић-Новичић истиче да је „Перичић био равноправни члан европске музичке елите, али да никада није био довољно видљив изван граница Југославије”. У том смислу, ауторка преиспитивањем Перичићевог професионалног опуса врши и реактуелизацију његове делатности. Биљана Лековић је представила рад под називом *Српски музиколошки дискурс о музичком неокласицизму и европској перспективи* (Serbian Musicological Discourse on Musical Neoclassicism and the European Perspective). Будући да је рад музиколога др Весне Микић кључан у оквиру локалног музиколошког дискурса који се односи на музички неокласицизам, Лековићева у циљу омажа, али и истицања значаја професоркиног прогресивног и пионирског размишљања о музичком неокласицизму, анализира, тумачи и на крају систематизује дискурс Весне Микић и њен приступ овој теми.

На самом крају требало би споменути да су све ове занимљиве теме, до сада неистражене из описаних углова, провоцирале продуктивне разговоре, размену знања и подстакле су, чини се, даља интересовања. Такође, поред стицања нових увида, након свих презентованих радова, може се рећи да је оно што се наслућује као циљ конференције – лоцирање, промоција и афирмација *тачка сагласја* између европских и српских вредности у музици, уметности, култури – у потпуности отелотворено.